

HORVÁTH ANDOR

(1944–2018)

■ Legutóbb a 2018-as *Korunk*-lapszámtémák kapcsán váltottunk néhány üzenetet, bő hetekkel ezelőtt. Andrei Pleşuról, illetve 1968-ról kértem tőle írásokat, úgy sejtettem, ezek a témák most is, továbbra is foglalkoztatják. „Nem feledem a felkérést, de még nem áll össze” – írta, aztán már csak a csend és a hír, hogy ezek az írások már nem fognak elkészülni. De az még idetartozik talán, hogy amikor ugyanezekben az üzenetekben arról kérdeztem, mi érdeklí az itthoni frissebb kiadványok közül, Kányádi András könyvét, *Az intertextualitás ösvényeint* kérte. Ebben ráismertem: a franciás műveltséganyag, a társalgási kultúra eleganciája, a szóbeliségben való otthonos mozgás Horváth Andorhoz és tanítványához-kollégájához egyformán hozzátartozik a bennem róluk élő képben. Figyelt a nála fiatalabbakra, sokuk munkáját egyenként is követte, nem kellett az ő nyelvükön beszélnie velük ahhoz, hogy rájuk hangolódjon, mégis vagy talán épp ezért volt érvényes, amit mondani tudott nekik.

Előbb tanárom volt a Bölcsészkaron – világirodalmi előadásai szóbeliséghez idomuló esszék voltak, a legemlékezetesebbek közül valók, amelyeket diákként hallhattam az idők folyamán, akár a görögökről, akár Goethéről, akár Szent Johannáról beszélt. 1999-től kollégák lettünk a *Korunk* szerkesztőségében, aztán nemsokára a Magyar Irodalomtudományi Tanszéken is – heti rendszerességgel találkoztunk ezekben az időkben, sokféle helyzetben hallhattam, figyelhettem, ahogyan bölcsességgel kezel konfliktusokat, vagy háborodik fel, hitelesen, olyan helyzetekben, amelyekből éppen az következik, hogy fel kell háborodni. Azt, ahogyan érvelt, utánozni nem tudta volna akkoriban a környezetében senki – inkább csak megfigyelni lehetett, hogy az érveléseinek kezdőpontja mindig valahová a problémán túlra, előttre, mögöttre nyúlik vissza, de hogy pontosan hová, abban teljesen egyedi volt mindig. Megjelenése, hanghordozása – akár magyarul, akár románul, akár franciául beszélt éppen – letisztultságot, biztonságot jelzett, és mivel nem szeretett „fennforogni”, nyilvános szereplései már csak azért is eseményszámba mentek, mert nem voltak gyakoriak. A rivaldafény kerülése hozzátartozott a habitusához.

A *Hét* szerkesztőségében szerzett tapasztalatai, illetve az Andrei Pleşu-féle kulturális minisztériumban betöltött államtitkári pozíciója olyan origót jelentettek számára, amelyek a szerkesztőségi beszélgetésekben, de az egyetemi ügyekről folytatott eszmecsereikben is újra és újra visszaköszöttek. A szerkesztési folyamat eltervezésében, annak utólagos kiértékelésében bizonyára *A Hét* módszereit követte *Korunk*-szerkesztőként is – minél kevésbé magától értetődő a személyes jelenléte, annál fontosabbakká válnak az ezzel kapcsolatos emlékek. Gyökeresen más természetű, és nem gyökeresen ugyan, de más tájékozódású ember volt Kántor Lajoshoz képest, aki főszerkesztő-helyettesnek hívta őt a *Korunk*hoz. „Ne tréfáljunk!” – ezt sokszor mondta, jellegzetes hanglejtéssel. Kántor Lajostól ez a mondat elképzelhetetlen lett volna. Kettjük együttes jelenléte a lapnál egyensúlyt és stabilitást jelentett – az, hogy milyen volt, és mit jelentett a kilencvenes és kétezres évek *Korunk*ja, sem Kán-

tor Lajos döntő mértékű hozzájárulása, sem Horváth Andor ötletei és szellemi teljesítménye nélkül nem értelmezhető.

Nyugdíjazása után Berekfürdőre költözött, sokakat meglepve ezzel az elvoulást sugalló döntésével. Amikor egyszer Serestély Zalán kezdeményezésére meglátogattuk a csendes Nagy László utcában, épp egy különleges könyv megjelenésének örült: ez volt a 2016-os *Carte de vizită (în care autorul povestește cum a devenit maghiar)* – egy románul, román érdeklődőknek írt könyv arról, hogyan vált ő magyarrá. A könyv alaphipotézise, a szerzőre olyanra jellemző módon, az volt, hogy az ember a kultúrája révén, abba fokozatosan beavatódva válik egy nemzet részévé. Így a könyv voltaképpen nem más, mint egy rövid bevezetés a magyar (magas)kultúrába – főként az irodalomba és történelembe –, a bevezetés lépései, sorrendje pedig azt követi, ahogyan valaki az iskolában és magánolvasmányai során sajátjává olvassa a magyar kultúrát. Egyszerre volt nosztalgikus és megvilágító erejű újraélni ezt a folyamatot Horváth Andor könyvével együtt haladva.

Sokunknak volt nehéz őt messze, egy másik tér- és idődimenzióban tudni Kolozsvártól, Nagyváradtól, Bukaresttől, Marosvásárhelytől – lehet, hogy neki magának is nehezzé vált ez –, de akikkel erről olykor beszélgettem, továbbra is tudták, érezték, remélték, hogy messze ugyan, de van valaki, aki figyeli a dolgokat, akinek ki lehet kérni a véleményét, ha valamilyen fontos döntés következik éppen. Mostantól újra minden kicsit másképpen van.

Balázs Imre József

EZER SZÁZALÉKIG!...

■ „Ezer százalékgig!... Mert tudtam, hogy jó! De ezer százalék, hogy nem emlékszem rá!” Csóválta a fejét Bandi, és szemének kék ártatlanságával győzködött.

Az Albercht Dezsőről készült esszémről van szó. Melyet a Demeter Béláról szóló *(Ikarusz-természet és börtönkenyér* c.), *Korunkban* való közlése után kért el. S azt idejében el is juttattam, s aztán amerre a nagy vizek... Így jutott el Bágyoni Szabó Pista postaládájába, és onnan a budapesti *Hitel* szerkesztőségének asztalára. 2014. júliusi számában meg is jelent, címét a borítóra is kiemelve.

„Ezer százalékgig!... Hogy nem jelenhetett volna így meg, ha a *Korunk* előbb közli. Látod..?” Nézett kitaratóan, azóta még kékebb ártatlanságával..

Nem tudom, hogy miért éppen ez jutott most először eszembe, hogy halálhíre megrendített.

Talán mert mindig ezt hozta szóba azóta, valahányszor nagy ritkán összefutottunk Kolozsvár valamelyik utcasarkán. Nagy ritkán, mert mióta elköltözött Kolozsvárról, Berekfürdőről sem szívesen mozdult ki. Csak ha éppen új könyve jelent meg.

Először Bukarestben, a kulturális minisztérium államtitkári irodájában élcelődtünk igazán. Az Andrei Pleșuval készítendő interjúra utaztam le, még *Korunk*-szerkesztő koromban, valamikor a kilencvenes évek elején, s a miniszteri közelségbe vezető utamat is Bandi egyengette. Aminek, de az Andrei Pleșu közvetlenségének köszönhetően is (amikor megtudta, hogy „negyvennyolcasok vagyunk”), igencsak jól sikerült a beszélgetés, és írott-szerkesztett